

Trenta anys de la lluita de dos homes per casar-se: «Vam obrir les portes de molts armaris»

Josep Teixidor i Jesús Lozano van ser la primera parella gai a l'Estat a tramitar una sol·licitud per casar-se, ara fa just tres dècades | Dotze anys després de la legalització del matrimoni entre parelles del mateix sexe, menys de la meitat dels gais i les lesbianes han fet el pas

Josep Teixidor, més conegut com a Richard, aquesta setmana a Vic | Albert Alemany

"Entre las ventanas también hay lesbianas y detrás de los balcones también hay maricones". Aquesta frase va ressonar amb força un 3 d'octubre de 1987 a la plaça Major de Vic. Gairebé 4.000 persones provinents d'arreu de l'Estat cantaven a l'uníson una de les proclames més icòniques del moviment gai al cor de la capital d'Osona. Era la resposta popular a la negativa d'un jutjat d'instrucció de Vic a acceptar la petició de dos homes que volien casar-se. Els seus noms han quedat gravats a la memòria de l'activisme LGTBI català: Josep Teixidor, més conegut com a Richard, i Jesús Lozano. Llavors, tenien 39 i 19 anys, respectivament, i feia dos anys que vivien junts a Taradell. Uns mesos abans d'aquella marxa havien decidit fer un pas que no havia donat mai ningú a l'Estat: la presentació formal d'una petició de matrimoni.

El 3 de juny de 1987, ara fa just 30 anys, en Richard i en Jesús es van encaminar plegats als jutjats de Vic. Cadascú per la seva banda, va sol·licitar contraure matrimoni amb la seva parella. Havien pres la decisió dies enrere, després de parlar amb el llavors periodista del bisetmanari *El 9 Nou* Albert Om. Tots tres es coneixien perquè eren veïns de Taradell. En Richard hi regentava un

bar i Om el visitava sovint. Ell va ser el primer de plantejar-los la possibilitat de presentar formalment una petició per contraure matrimoni. "Un dia ens va explicar que hi havia un buit legal a la llei i que, si ho provàvem, potser aconseguíem casar-nos", relata Richard tres dècades després d'aquell primer intent inèdit.

A través del periodista, la parella es va posar en contacte amb l'advocat vigatà Ferran Font, que els va assessorar en tot el procés. El 3 de juny, pocs dies abans de la festa major de Vic, Teixidor i Lozano es van presentar als jutjats per fer el pas. "Vam pensar que no perdiem res per intentar-ho i menys anant tan ben acompanyats per l'Albert [Om] i el nostre advocat", explica Richard, que encara recorda la cara que va posar el registrador dels jutjats quan va rebre la petició. "El pobre noi se'n feia creus... No s'ho creia", rememora. La magistrada titular de Vic, Júlia Novellas, es va fer càrrec del cas "entre escèptica i sorpresa". "Tot i que allò era nou per a tothom, ens va tractar molt bé i ens va donar molt suport", explica Richard, que subratlla "la seriositat legal de la petició, que complia amb tots els requisits".

Jesús Lozano, a l'esquerra, i Josep Teixidor (Richard), a la casa de Taradell on vivien. Foto: Cedida

L'inici d'un moviment

"La nostra sol·licitud no era frívola, no buscàvem muntar cap circ. Ens estimàvem i volíem viure junts amb plenitud", relata. El cert és, però, que pocs dies després de presentar la sol·licitud la parella es va veure immersa en una "moguda brutal", en paraules de Richard. Om va publicar la notícia a *El 9 Nou* i el cas va començar a córrer com la pólvora. Ells se'n van adonar a mitjans de juny quan la voràgine se'ls va plantar, literalment, a la porta de casa.

"Un dia van picar al timbre. Vaig sortir a obrir i em vaig trobar desenes de periodistes de tot l'Estat que volien conèixer perquè havíem decidit casar-nos", rememora Richard. Després de presentar la petició, en Jesús havia marxat uns dies a Sevilla per passar la Fira d'Abril al costat de la seva família paterna, que era d'origen andalús. "El vaig trucar ràpidament per veure com afrontàvem tot el que ens queia a sobre i va venir de seguida", explica.

"Només volíem viure l'amor amb la mateixa normalitat que la resta de parelles"

En aquell moment va començar la lluita de veritat per a la parella. Fins llavors, la petició havia estat un gest per intentar aprofitar-se d'un buit legal i "viure l'amor amb la mateixa normalitat que la resta". Però la informació publicada per *El 9 Nou* va convertir el seu cas en un paradigma de la lluita pels drets del col·lectiu LGTBI i tots dos es van convertir en una icona. "Van representar una sacsejada molt gran per a la societat i per al propi moviment gai, que fins llavors criticava el model de família i defensava que calia superar el concepte de matrimoni", assegura el sociòleg Gerard Coll-Planas, director del Centre d'Estudis Interdisciplinaris de Gènere de la Universitat de Vic-Universitat Central de Catalunya (UVic-UCC).

El Front d'Alliberament Gai de Catalunya es va fer seva la lluita de la parella osonenca i desenes d'entitats socials i ONG els van fer costat obertament. "Vam començar a rebre peticions per anar a televisions de tot l'Estat i les vam anar acceptant perquè volíem obrir un debat de fons", explica Richard. Ell remarca que la seva voluntat era que el cas no es convertís en un "circ mediàtic". Per aquest motiu, diu, van evitar els programes de premsa rosa i van intentar que la seva petició fos entesa "com una oportunitat per a reflexionar sobre els drets i deures del col·lectiu de persones gais i lesbianes".

Un revés judicial rere l'altre

Però mentre la repercussió mediàtica i social del cas no parava de créixer, la sol·licitud de matrimoni havia d'anar esquivant cops de mall. El setembre de 1987 el jutge substitut Ramón Cuito va denegar-los la petició. Era una primera estocada que la parella s'esperava: l'advocat va reaccionar ràpidament presentant un recurs a l'Audiència de Barcelona. En paral·lel, la Richard i Lozano intentaven augmentar la pressió al carrer. Primer, amb la multitudinària manifestació a Vic, "la primera gran marxa pels drets del col·lectiu LGTBI fora de Barcelona", segons el professor Coll-Planas. I, mesos més tard, amb una manifestació de tres dies al davant de les portes de l'Audiència de Barcelona que va donar uns fruits relatius: van aconseguir que els rebés el fiscal en cap del tribunal, però la resposta judicial va ser exactament la mateixa.

Josep Teixidor, més conegut com a Richard, a Vic. Foto: Albert Alemany

La lluita per aconseguir que la justícia els permetés casar-se encara es va allargar quatre anys més, fins al 1992. De recurs en recurs, van arribar a Madrid, però el camí es va aturar abruptament quan la relació es va acabar. En un viatge de tres mesos, en Jesús va enganxar-se a les drogues i l'estabilitat de la parella, sotmesa a molta pressió, va deteriorar-se ràpidament. "Ell era molt fort. La nostra lluita no hauria estat possible sense la seva perseverança i valentia, però les drogues el van destrossar", explica Richard, que també rememora tots els esforços que ell i l'entorn familiar de Lozano van fer per aconseguir que superés aquella situació. "La nostra prioritat era la seva recuperació i vam aparcar tota la resta", relata.

En Jesús, que llavors només tenia 23 anys, es va acabar refent, "però la seva salut va quedar molt malmesa pels estralls que havien causat les drogues al seu cos". El 2012, pocs dies abans de celebrar plegats el vint-i-cinquè aniversari de la seva particular gesta, va morir a Sevilla, on vivia amb els seus pares des del 2010. "Vam patir molt junts. Més d'un cop, quan tornàvem a casa, ens trobàvem gent que ens esperava per pegar-nos", denuncia Richard, que es reconeix "eternament agraït" a en Jesús per tot el que el va "oferir". Ell està convençut que plegats van aconseguir "ser la clau per obrir les portes de molts armaris arreu d'Espanya".

Un precedent inèdit

El sociòleg Coll-Planas també posa en valor la lluita que van emprendre en solitari els dos joves osonencs. El professor de la UVic-UCC recorda que la demanda del matrimoni entre persones del mateix sexe va néixer als anys 80 i 90 a remolc de la creixent problemàtica relacionada amb la sida. "La malaltia va fer estralls entre el col·lectiu LGTBI, va morir molta gent, i va posar sobre la taula les conseqüències que tenia no poder ser un matrimoni reconegut", explica Coll-Planas. Posa com a exemple el cas de parelles que "no podien entrar a veure el seu company moribund a l'hospital perquè no hi havia un vincle legal". "La sida va fer créixer l'homofòbia i va posar en evidència la desprotecció del col·lectiu", segons el sociòleg.

"La llei de legalització del matrimoni homosexual va generar un canvi social"

La lluita d'en Richard i en Jesús va ser la punta de llança que va contribuir a "sacsejar" el moviment gai perquè es fes seva la lluita pel dret a casar-se. Una reivindicació que topava de ple amb els principis dels sectors més conservadors i de l'Església. De fet, van haver de passar 18 anys perquè el matrimoni entre parelles del mateix sexe fos legalitzat a l'Estat. El 2005, el govern de Rodríguez Zapatero va aprovar la llei que regularitzava les unions d'aquest tipus. Per Coll-Planas, la norma va suposar "eliminar una discriminació". I més enllà de consolidar l'adquisició de "l'últim gran dret al qual no havien tingut accés les persones del col·lectiu", en paraules del sociòleg, també va contribuir a visibilitzar les parelles homosexuals.

"La llei va acabar de generar un canvi social. La gent va començar a anar a casaments amb dos nòvios del mateix sexe i això va ajudar moltes persones a sortir de l'armari", sosté el professor de la UVic-UCC, que considera que "el matrimoni va tenir un efecte simbòlic molt gran, independentment del nombre total d'unions". "Els gais i les lesbianes van guanyar en seguretat i van viure amb més llibertat la seva condició sexual", emfatitza el professor.

Josep Teixidor, més conegut com a Richard, entrevistat per NacióDigital. Foto: Albert Alemany

La paternitat, el repte pendent

Ara bé, que el col·lectiu LGBTI hagi guanyat, 30 anys després del primer intent, el dret a viure el seu amor des del matrimoni no vol dir que els casaments siguin encara comuns en aquesta comunitat. La formalització de les relacions és encara més baixa entre les parelles del mateix sexe que entre la resta. Un estudi de la professora de la UPF Carla Cortina publicat el 2015 a la *Revista de Investigaciones Sociológicas* revela que només el 45% dels gais i el 43% de les lesbianes es decideixen a casar-se.

La llei també garanteix el seu dret a ser pares o mares, però, segons les dades de la investigació de Cortina, són comptades les parelles que fan el pas. Entre els homes gais, el percentatge de matrimonis amb fills frega el 8%, mentre que entre les dones lesbianes s'eleva fins al 22%. Per Coll-Planas, el fenomen és fàcil d'explicar si es tenen en compte els factors fisiològics. "Hi ha una diferència bàsica: és molt diferent tenir dos úters disponibles, com passa en una parella lesbiana, que no tenir-ne cap, que és el que es dona en una de gai", resumeix el sociòleg.

La paternitat augmenta la visibilitat dels matrimonis del mateix sexe

En el cas de les dones, les possibilitats de ser mares són molt més altes perquè tant poden recórrer a les tècniques de reproducció assistida -ara, a més, cobertes per la Seguretat Social- com a l'adopció. Els homes, en canvi, només tenen aquesta segona opció, que és molt limitada perquè la majoria de països que tenen conveni amb l'Estat per facilitar els processos d'acolliment i adopció no accepta que la família receptora estigui formada per dos progenitors del mateix sexe. "I a això encara cal sumar-li que tot el procediment burocràtic pot allargar els terminis fins a 10 anys", afegeix Coll-Planas.

Gerard Coll-Planas, en una imatge d'arxiu. Foto: Sofia Cabanes

Tenir dues mares

La bibliotecària Isàvena Opisso, impulsora de l'associació LGTBI TalComSom, és mare des de fa un any i mig. En el seu cas, ella i la seva parella van optar per la reproducció assistida. Van iniciar el procés fa dos anys, quan encara no era possible dur-lo a terme en un centre de la xarxa pública de salut. "Va ser car però no vam patir cap mostra d'homofòbia", relata Opisso. Tot i això, no totes les clíniques privades tracten igual les parelles del mateix sexe perquè "no són el seu perfil de client predilecte", en paraules de la representant de TalComSom. Opisso recorda que molts d'aquests centres estan vinculats a institucions religioses o a sectors conservadors.

Però, més enllà del procés, tenir un fill canvia la vida d'una parella homosexual perquè l'obliga a sortir de l'armari, segons Coll-Planas. "Quan tens una criatura t'exposes constantment", corrobora Opisso, que ho il·lustra amb un exemple quotidià: "Si vas a una farmàcia i la nena et diu *mama* a tu i a la teva parella resulta obvi per a tothom que ets un matrimoni homosexual. I el mateix passa al parc o a l'entrada de la llar d'infants". "Tenir un fill implica que no pots tenir una doble vida. Això ho has de tenir molt clar", insisteix.

Opisso lamenta que, sovint, encara es demanin "massa explicacions" als pares del mateix sexe i creu que els recels i les resistències s'aniran superant a mesura que més parelles s'atreveixin a fer el pas. La batalla que fa 30 anys van començar a lliurar en Richard i en Jesús s'ha transformat avui en una realitat més "equitativa", en paraules de Coll-Planas. Però tant el sociòleg com Opisso i també el mateix Richard coincideixen a assenyalar que encara hi ha "reptes majúsculs" que caldrà abordar per assolir "la plena igualtat".

Isàvena Opisso. Foto: Adrià Costa